

ПЕРЕКЛАД АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ-МЕТАФОР НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Асєєва У. О.

Науковий керівник: Лисенко Н. О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

ulanaaseeva32@gmail.com

Вступ. Наука є специфічним видом людської діяльності й спрямована на отримання нових теоретичних та практичних знань про закономірності розвитку природи, суспільства й мислення. Відповідно на сьогодні питання потенціалу наукової метафори в усіх галузях залишається актуальним, зокрема при виконанні номінативної функції.

З одного боку, сучасна медична термінологія української мови належить до найбільш прогресивної категорії лексичного складу, що зумовлено безпрецедентною активізацією в галузі медичних розробок і впровадженням нових методів лікування, використанням новітніх технологій та апаратури; з іншого, – термінологічний інструментарій медицини, зокрема анатомії, формувався протягом багатьох століть на власному мовному ґрунті, вбираючи численні запозичення. На сьогодні він не становить абсолютно замкненої системи і не може бути досліджений без співставлення з латинською мовою – універсальною мовою всіх медиків світу, якою укладено Terminologia Anatomica (ТА) – загальновизнану міжнародну класифікацію та стандарт анатомічної номенклатури. Актуальність наукової розвідки зумовлена відсутністю комплексного дослідження анатомічних метафоричних бінарм-термів, яке б поєднувало семно-компонетний аналіз, що пояснює появу метафоричного значення в українській мові, порівняльний аналіз аналогічного явища метафоризації в латинській мові, оскільки тип перенесення може бути успадкованим саме з неї, із вивченням специфіки трансформацій при перекладі англійською мовою. Відтак, еквіваленти анатомічних термінів-метафоричних в українській, англійській та латинській мовах (міжнародна номенклатура) вимагають усебічного дослідження.

Мета дослідження. Мета нашої роботи – виявити особливості англо-українського перекладу анатомічних термінів-метафор, провести семно-компонетний аналіз термінологічних метафоричних бінарм.

Матеріали та методи. Фактичним матеріалом дослідження стало видання «Латинсько-українського тлумачного словника клінічних термінів» (2016 р.), застосовуються порівняльний метод та метод семно-компонентного аналізу.

Результати дослідження. Медична лексика є однією з найдавніших професійних термінологій, що формувалася як на власній мовній основі, так і за допомогою активного запозичення, засвоюючи все те, що виробила світова цивілізація. Медична термінологія є складною системою, що постійно змінюється, удосконалюється, оновлюється. Розглянувши сучасні концепції семантичної структури загальновживаного слова, погоджуємося з концепцією щодо трикомпонентної побудови лексичного значення, яка складається із денотата, сигніфіката й конотата, а також із підходом щодо поділу конотата на чотири компоненти: емоційний, експресивний, оцінний і стилістичний.

У бінармі, як правило, одне зі слів є модифікатором (те, що вживається в переносному значенні), друге – модифікованим. При утворенні бінарми «*вікно вуха*» використовуються такі первинні значення: *вухо* – «орган слуху й рівноваги в людини та хребетних тварин // зовнішня

хрящова частина органу слуху; вушна раковина» та *вікно* – «отвір для світла й повітря в стіні приміщення (хати, вагона тощо), куди вставлена рама з шибками // отвір певного призначення в споруді, агрегаті, машині». Спільний компонент значень лексем бінарми для виникнення вторинної валентності – *отвір*. Підставою для утворення бінарми є як зовнішня подібність, так і функції: бути каналом для потрапляння звуків, а, відповідно, й інформації.

Медична наука, практика й медична освіта є інтернаціональними за своєю сутністю й потребують загальноприйнятої, зрозумілої та загальновизнаної мови. Такою мовою є латина. Не менше значення має й використання в державній системі охорони здоров'я, освіті, наукових публікаціях, медичних документах єдиної, офіційної термінології державною мовою.

Аналіз спеціальної літератури доводить, що в сучасному перекладознавстві існує низка підходів щодо класифікації трансформацій при перекладі термінів. Ми дотримуємося концепції, запропонованої В. Карабаном, який виділяє три основні види перекладу метафоричних термінів: 1) метафоричним словом, яке має такий самий або дуже подібний характер образності; 2) метафоричним словом, що має інший характер образності; 3) неметафоричним словом, що передає тільки денотативний зміст англійського метафоричного слова, а не образність.

Метафори, що належать до семантичного класу «світу предметів», – найчисленніша група серед анатомічних медичних термінів. Як модифікатор у таких одиницях зазвичай використовуються назви предметів побуту, приміщень, споруд та їх частин, знарядь праці, одягу та механізмів та їх складників. Типовим варіантом для виникнення є зовнішня подібність та функційна схожість. Наприклад, анатомічний бінарний термін *очне яблуко* перекладається англійською *eyeball* (очний м'яч), латиною – *bulbus oculi* (очна цибулина). Тут спостерігаємо переклад метафоричним словом, що має подібний характер образності (за основу перенесення береться подібність форми). Також наводяться терміни *очний відросток* (латиною – *processus orbitalis*, англійською – *orbital process*) та *хребетний канал* (латиною – *canalis vertebralis*, англійською – *vertebral canal*), у яких тип метафоричного перенесення залишається незмінним.

В українській мові генетивні метафоричні бінарми-терміни *ворота м'яза*, *ворота легені*, *ворота нирки*, *ворота яєчника* побудовані на функційній схожості. Первинне значення лексеми *ворота* – «проїзд або прохід в огорожі між будівлями тощо, а також ворітниця, що його закривають; брама». Також до словникової кодифікації внесено похідне значення, побудоване на переносі «місце входу до органа або виходу з органа нервових волокон, кровоносних і лімфатичних судин». Відповідно підставою для створення метафоричної валентності стала здатність бути отвором та впускати / випускати, наприклад, повітря в легені чи рідину в нирках.

У англійському та латинському (за міжнародною номенклатурою) термінах спостерігаємо такі схеми метафоризації: «*hilum* (ворота) + назва органа» та «*hilum* (ворота) + відносний прикметник» (табл. 1).

Таблиця 1

Схеми метафоризації

ТА	<i>hilum pulmonis</i>	<i>hilum renale</i> (іменник+прикметник)	<i>hilum ovarii</i>
Англ.	<i>hilum of lung</i>	<i>hilum of kidney</i>	<i>hilum of ovary</i>
Укр.	ворота легені	ворота нирки	ворота яєчника

Переклад українською мовою здійснюється за допомогою генетивних метафор та метафоричним словом, що має подібний характер образності.

Висновки. Метафоризація є одним із універсальних способів пізнання дійсності. Наукова метафора – поліфункціональне явище. Анатомічні терміни-метафори виступають важливим чинником розуміння національної специфіки мовного бачення навколишнього світу, пов'язані з культурою народу й відображають результати його пізнавальної діяльності.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ У ПОЕЗІЯХ СУЧАСНИХ ХАРКІВСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Безкоровайна Д. О.

Науковий керівник: Ломака О. О.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

lomakaoleksandra@gmail.com

Вступ. Харківщина завжди була в мистецькому русі, відтак активно вирує і літературне життя: продовжують творити уже відомі письменники, проте з'являється й потужне молоде покоління з власною думкою і неповторним мовотворчим стилем.

Мета дослідження. Мовотворчість молодих харківських письменників дозволяє схарактеризувати та окреслити напрям розвитку сучасної літератури міста Харків.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали збірки поезій Антоніни Тимченко («Посаг»), Ярослава Скидана («Завтра буде...») та Олени Рудої («Тут була я»). Основні методи дослідження: описовий метод, метод компонентного і контекстного аналізу.

Результати дослідження. Оказіоналізми, або авторські новотвори – це унікальні слова, вигадані певним автором, які мають перспективу до входження в постійний ужиток. Варто сказати, що оказіоналізми у текстах молодих харківських письменників вживаються часто і презентують широкий діапазон емоційних оцінок. В ході нашого дослідження ми зафіксували новотвори, спродуковані за допомогою узуальних афіксів, а також із залучення

Яскравими зразками мовотворчості є оказіоналізми з формантами пів-, напів- (*В напівповному метровагоні по-чужому на себе дивитимусь [О. Руда]*). Цікаво, що для української мови прикметник «напівпорожній» є майже загальновживаним, що свідчить про певні ментальні та національно-культурні особливості значення, а от «напівповний» стає оказіональним.

Завдяки активному продукуванню новотворів вірш про весну Ярослава Скидана вирізняється з-поміж усіх інших у творчому доробку молодих харківських поетів. Автор вільно утворює субстантиви від однієї і тієї самої твірної основи весн-: (*Веснонце, веснонька, весниця/ погонить повинь веснову...*). Високий ступінь оказіональності одиниць внаслідок персоніфікації ніби «оживлює» пору року.

Оказіоналізми, створені шляхом конфіксації без-+-Ø-, без-+-j-, підкреслюють відсутність об'єкта, що став мотивувальним для відповідної ознаки. Цікавим з погляду семантичного та емоційно-експресивного наповнення є оказіоналізм *безтеб'я* (*Як для тебе мені явитися/ я змудилася в цьому безтеб'ї*) [А. Тимченко]. Хоча особові займенники переважно мають нульовий рівень експресивності, оказіоналізм *безтеб'я* глибоко й тонко